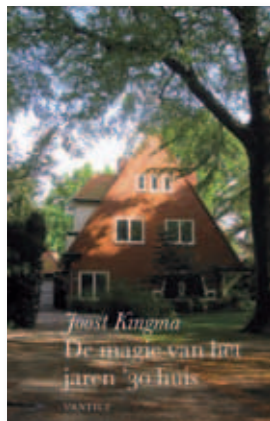

De magie van de jaren dertig

Waar in de 17de eeuw het bezit van een grachtenpand het statussymbool was voor de geslaagde burger, geldt dat tegenwoordig voor het jarendertighuis.

Joost Kingma is zelfstandig adviseur en publicist, in 2012 aan de TU Delft gepromoveerd op stedenbouwkundig onderzoek naar de karakteristieken van particuliere tuinvijken uit het interbellum. Hij is tevens auteur van het boek *De magie van het jaren '30 huis*, te bestellen via vantiit.nl

Beboste zandgronden vormden in het interbellum gewilde locaties voor tuinvijken; van de binnenduinenranden tussen Den Haag en Bergen tot de flanken van de Gooische en Utrechtse Heuvelrug en de Veluwezoom. Ook in andere delen van ons land legden particuliere ontwikkelingsmaatschappijen en gemeenten dergelijke groene stadswijken aan. Doelgroep was door de jaren heen altijd de welvarende burgerij uit de hogere middenklasse.

De afgelopen decennia is 'jaren dertig' een aanbeveling in makelaarsadvertenties. Ook op hedendaagse vinexlocaties is deze stijl het voorbeeld van allure en kwaliteit, en een garantie voor succes. Kennelijk is er iets bijzonders met deze typen wijken en woningen. Waarin zit die bijzondere, bestendige aantrekkingskracht en hoe kwam die tot stand?

Buitenplaatsen

Locatie, locatie, locatie. Daar gaat het steeds weer om bij een goede woning. Want hoe mooi een huis ook is, op een slechte plek wil niemand wonen. Voormalige landgoederen en buitenplaatsen bieden al sinds de 19de eeuw een zeer aantrekkelijke plek voor villaparken en tuin-

wijken. Gedurende de jaren twintig en dertig bereikte deze trend een hoogtepunt. Als voorwaarde gold een goede ontsluiting met trein of tram. Een landschappelijke infrastructuur in de vorm van lanen en bosschages was een pré. Het resulteerde in wijken met brede, lommerrijke straten en rijkgedecoreerde huizen in ruime tuinen: buitenplaatsen voor burgers. Met als opvallend architectonisch kenmerk de geleidelijke overgang van huis naar tuin door middel van erkers, serres, bordessen, luifels en balkons.

De architectuur van het jarendertighuis kenmerkt zich door balans, eigenheid en detaillering. Een balans die de vormenrijkdom van romantische stijlen als de Amsterdamse School en (Nieuwe) Haagse School verbindt met de soberheid en functionaliteit van rationalistische architecten als Berlage en Frank Lloyd Wright; een balans tussen op natuur en landschap georiënteerde plattelandsbouwvormen en de vernieuwende creativiteit en dichtheid die stadsarchitectuur kenmerken.

Afkomstig uit de plattelandscultuur zijn elementen zoals ambachtelijkheid in materiaalgebruik en afwerking, steile zadeldaken, al dan niet rietgekapt, hoge schoorstenen, buitenbetimmering en ramen met roedeverdeling. Kenmerken uit de stedelijke cultuur zijn de

rijkdom aan decoraties buiten en binnen: de expressieve baksteenarchitectuur, detaillering in het metselwerk, kubistisch verspringende baksteengevels en 'originale details' zoals glas-in-lood ramen, paneeldeuren, een kamer en suite, de gesneden trappaal en plafonddecoraties.

Detaillering

De Romeinse architect Vitruvius onderscheidde drie eisen waaraan een goed huis moest voldoen: firmitas, utilitas en venustas. Het is boeiend om te zien hoe zeer de jarendertigstijl zich houdt aan deze klassieke bouwkundige eigenschappen. Firmitas staat voor stevigheid, de veilige geborgenheid die zich uit in een robuuste vorm en een flinke 'hoed'. De stabiliteit wordt ook benadrukt door de sterke horizontale geleiding in de bakstenen gevels, die de breedte van de woning accentueert en het gebouw 'aardt'.

Utilitas heeft betrekking op de 'gebruiksvriendelijkheid'. Die komt tot uiting in de functionele indeling van de woning met veel nuttige ruimte, de ruime dakoverstekken die gevel, ramen en schilderwerk beschutten tegen regen

Locatie, bouwstijl en burens: samen vormen ze de succesvolle ingrediënten van het jarendertighuis

en zon, en de steile schild- of zadeldaken die veel ruimte bieden onder de kap.

Venustas ten slotte verwijst naar de schoonheid, het aanzien en de individualiteit van de woning als persoonlijke expressie van de bewoner. Jarendertighuizen kenmerken zich door soberheid én schoonheid 'met burgerlijke allure'. Door de gedifferentieerde gevelindeling en detaillering van de woning ontstaan eigenheid en individualiteit. Dit is goed te zien bij asymmetrische twee-onder-een-kapwoningen waarvan de linker- en de rechterwoning verschillende indelingen en variaties in het gevelbeeld vertonen.

Gelijkgestemde burens

Wat we geneigd zijn te vergeten (of niet zo correct vinden om hardop te zeggen) is dat de waardering voor het jarendertig-

huis ook wordt beïnvloed door sociaal-economische factoren. Jarendertigwijken blijken namelijk opvallend vaak te worden bewoond door een nogal homogene groep mensen, te weten gezinnen uit de hogere middenklasse met een vergelijkbare sociaal-culturele levensstijl. Dit heeft een aanzuigend effect, het roept gevoelens van herkenning, geborgenheid en veiligheid op.

Locatie, bouwstijl en burens: samen vormen ze de succesvolle ingrediënten van het jarendertighuis. Maar zoals een lekkere maaltijd alleen door een goede kok kan worden bereid, zo is de magie van het jarendertighuis uiteindelijk het geheim van de architect.

Dit verhaal is eerder gepubliceerd in het tijdschrift *Herenhuis*. herenhuis.nl

